

УДК 332.122(477:470+571-04):339.137.2

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ РЕГІОНІВ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ПОРУБІЖЖЯ

Ханова О.В., к. г. н., доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми. Незважаючи на досить високу популярність у тематиці транскордонного співробітництва, слід зауважити, що існує ряд питань, які зумовлюють необхідність подальших поглиблених досліджень. Зокрема це стосується методики визначення конкурентоспроможності прикордонного регіону, обґрунтування методичних підходів до вибору регіональної політики її підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями конкурентоспроможності та розвитком конкурентних переваг займалися такі всесвітньовідомі науковці, як М. Портер [1], П. Самуельсон [2] та інші. Окремі елементи механізму підвищення конкурентоспроможності регіонів держави висвітлені у працях таких вітчизняних вчених, як П. Беленький [3], С. Герасимчук [4], А. Голіков [5], Л. Ковальська [6], С. Позняк [7], І. Студенніков [8] та інші.

Метою статті є оцінка рівня конкурентоспроможності прикордонних областей України та Росії, виявлення особливостей співробітництва та розробка шляхів покращення конкурентоспроможності регіонів прикордоння.

Виклад основного матеріалу. Аналітичний етап дослідження конкурентних переваг включає діагностику груп індикаторів: геополітичне положення регіону, характеристику людських ресурсів, інфраструктури регіонів та економічний розвиток областей [9, 10]. За результатами діагностики було розраховано індекс конкурентоспроможності кожного регіону прикордоння (рис. 1).

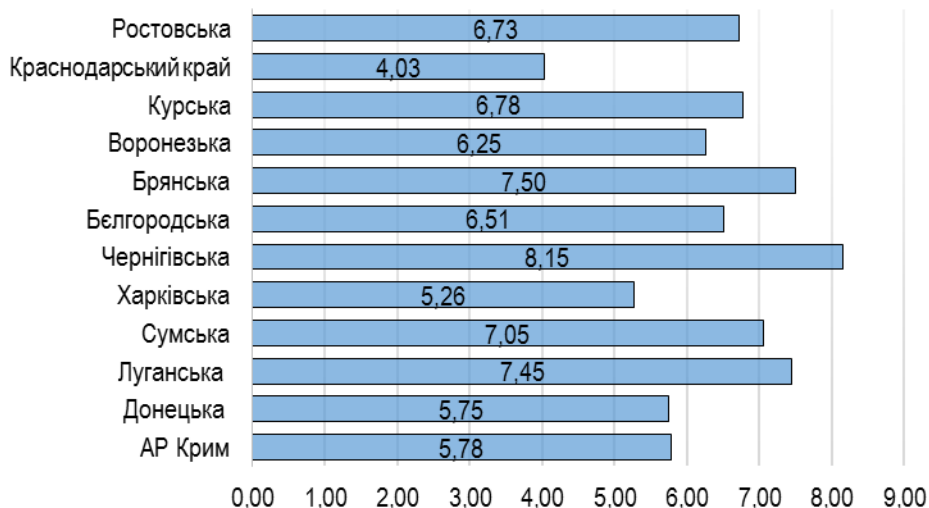

Рис. 1. Індекс конкурентоспроможності прикордонних регіонів на основі рейтингових показників

Лідерами за рівнем конкурентоспроможності є Краснодарський Край та Харківська область. В цілому прикордонні регіони мають гарні передумови розвитку конкурентоспроможності продукції та підприємств. Слід також зазначити високий ступінь відкритості економіки для заняття зовнішньоекономічною діяльністю, значний людський,

соціально-культурний та рекреаційний потенціал, який є основою сталого розвитку регіону в цілому, прикордонного співробітництва та залучення іноземних інвестицій.

Для проведення SWOT-аналізу конкурентного середовища українсько-російські прикордонні регіони було уявлено однією цілою структурою, яка функціонує як організація. За таких умов і було проведено аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища конкурентного середовища прикордонного регіону (табл.1).

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу українсько-російського конкурентного середовища

	Можливості	Загрози:
	1) збільшення обсягів випуску продукції і відповідне збільшення обсягів експорту; 2) покращення інфраструктури регіону, що надасть додаткові конкурентні переваги; 3) вихід українських та російських товарів на нові ринки збуту; 4) збільшення рекреаційного потенціалу регіону, оскільки регіон багатий на пам'ятки історичної та культурної спадщини.	1) періодичне погіршення двосторонніх відносин України та Росії; 2) ускладнення процедури перетину українсько-російського кордону для осіб, товарів, послуг і капіталу та зміна законодавства, що регулює прикордонне співробітництво; 3) погіршення інвестиційного клімату в країнах в цілому, що знизить рейтинг регіону.
Сильні сторони:		
1) високий рівень освіти і, як наслідок, кваліфікації робочої сили; 2) невисока вартість робочої сили, що зменшує витрати виробництва; 3) забезпеченість сировиною та матеріалами; 4) відносно незначна плінність робочої сили, адже з регіону виїжджає небагато осіб.	При залученні кваліфікаційної робочої сили за помірну заробітну плату можливо збільшити обсяги виробництва товарів для реалізації як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.	За умови правильного використання робочої сили, сировини та матеріалів можливо уникнути зменшення інвестиційної привабливості від негативних політичних та економічних змін в країнах.
Слабкі сторони:		
1) погана демографічна ситуація регіону, від'ємний коефіцієнт природного приросту; 2) погана екологічна обстановка; 3) недостатній рівень завантаженості виробничих потужностей на підприємствах регіону; 4) низька прибутковість підприємств та рентабельність їх діяльності; 5) недостатня мотивація працюючих низькою заробітною платою.	Якщо не покращити екологічну ситуацію в області, не збільшити виробничі потужності та не досягнути прибутковості підприємств, соціальний, економічний та культурний розвиток є неможливим.	У разі погіршення двосторонніх відносин чи зміни законодавства, конкурентні переваги регіону значно зменшуються.

Варто зазначити, що регіону необхідна структурна перебудова деяких галузей економіки, особливо промисловості та інфраструктури. Також необхідно значне інвестування в екологію регіону для збільшення рекреаційного та культурного потенціалу.

Базуючись на вищесказаному, виокремимо шляхи підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів України та Росії:

1. Розвиток прикордонної інфраструктури, зменшення негативних наслідків зміни митних регулювань. Тут також можна говорити про необхідність спільних досліджень та реалізацію

спільних проектів (зокрема, малодослідженими є проблеми впливу транспортних коридорів на екологію; проблеми розселення та зайнятості населення, що проживає в зоні впливу таких коридорів тощо). Мережа доріг з міжнародним статусом буде створювати передумови для розвитку доріг державного та регіонального значення. Модернізація доріг у регіоні покликана покращити доступ до важливих міжнародних коридорів для транзитного руху, підвищити проникливість кордонів, а також налагодити комунікаційні зв'язки між державами.

2. Розвиток економічної кооперації та інфраструктури оточення бізнесу. Існують особливо добрі умови для економічної кооперації внаслідок просторової близькості регіонів. Цей специфічний потенціал повинен працювати в інтересах розвитку економічної потужності регіонів, на збереження та створення робочих місць. Коопераційні можливості є передусім в таких галузях, як переробна та харчова промисловість, сфера послуг, сільське господарство, банківська сфера, індустрія будівельних матеріалів, комунальне господарство тощо. Важливим фактором кооперації є прикордонна співпраця між торговими палатами, іншими економічними об'єднаннями та виставковими організаціями. Перспективним є створення привабливих пропозицій та спільне використання промислових площ, митних та безмитних складів, супермаркетів, формування матеріально-технічної бази для розвитку гуртової торгівлі.

Важливим елементом співробітництва може стати розвиток логістичної мережі для забезпечення транскордонного руху товарів та послуг для реалізації переваг свого географічного положення як європейського транскордонного вузла транспортних коридорів. Перспективними, інноваційними, організаційними формами для українсько-російського прикордоння можуть бути інноваційні центри, кластери та технопарки.

Організаційна складова політики розвитку українсько-російського прикордоння може передбачати формування технопарків (наприклад, Слобожанщина). Необхідно також розширювати практику організації українсько-російських виставок, семінарів, презентацій фірм на місцевому рівні. З огляду на необхідність формування в регіонах України інноваційних моделей розвитку великого значення набуває наука як та галузь діяльності, в якій ці моделі формуються. Тут зосереджено багато академічних і галузевих НДІ, є велика кількість вільних виробничих площ, що більш ніж достатньо для створення потужного технопарку, який би сприяв забезпеченню інноваційного розвитку економіки і випуску наукомісткої, конкурентоздатної продукції.

3. Підвищення конкурентоздатності продукції сільського господарства. Співробітництво у цій сфері повинно бути пов'язано із спільною виробничою діяльністю у розвитку сільськогосподарського виробництва і переробки сільськогосподарської продукції. Слід зазначити, що одним з головних стратегічних пріоритетів сусідніх областей є реструктуризація сільського господарства, що направлена на підвищення конкурентоздатності його продукції, яку необхідно експортувати у Східну Європу, враховуючи сприятливі умови співпраці з цими країнами. Співробітництво в агропромисловому виробництві можна розвивати у наступних напрямках: створення спільних підприємств з вирощування сільськогосподарської продукції (наприклад, цукрового буряка) з використанням новітніх технологій; організація спільного виробництва машин і обладнання для механізації технологічних процесів.

4. Реалізація природоохоронних програм, більшість з яких повинна бути узгоджена або реалізовуватися спільними зусиллями.

Геополітичне положення українсько-російського прикордоння вимагає скоординованих дій у сфері охорони навколишнього середовища. Робота в цьому напрямі повинна розширюватись і передбачати: моніторинг прикордонного переносу забруднень повітря, води, розробка спільних програм щодо їх зменшення; охорону природного середовища, узгодження утримання заповідників, національних парків, створення нових спільних таких територій; охорону і раціональне використання надр; контроль над транзитом промислових відходів через прикордонні регіони.

5. Туризм та рекреація. Важливим напрямком розвитку співробітництва є сфера туризму, розвиток якої пов'язаний із збереженням природного середовища та культурної спадщини, що характерно для регіону.

6. Комунальний та регіональний розвиток. За рахунок прикордонного співробітництва можна забезпечити зростання економічного потенціалу через обмін інформацією та спільну розробку проектів в областях: покращення туристичної інфраструктури, розробка та впровадження спільних проектів; розвиток сільського простору: розвиток сільського та лісового господарства, охорона довкілля, відновлення сіл, розвиток ремесла, послуг, туризму, збут товарів; розвиток професійного регіонального маркетингу; розвиток прикордонного регіонального планування як основи для вирішення завдань розбудови прикордонної інфраструктури та оптимального застосування громадських коштів; зміцнення підприємництва, розвиток малого і середнього бізнесу, підтримка місцевих ініціатив зайнятості; адаптація ринку праці; залучення ресурсів у сферу освіти, культури, охорони здоров'я.

7. Важливим є питання розвитку інституційних форм, у яких може мати місце партнерство місцевих і регіональних органів влади з обох сторін кордону. До них можна віднести спільні агентства регіонального розвитку, які можуть бути мобільними і здатними на інновації. Принцип їх формування та функціонування повинен відповідати європейським принципам прикордонного співробітництва. Такі агентства можуть бути залучені до процесу спільного просторового планування, розробки спільних проектів регіонального розвитку прикордоння.

8. Розвиток співробітництва у сфері науки, освіти та культури. Подальше сприяння розвитку співробітництва у сфері науки, освіти та культури: розширення творчих зв'язків між музеями, культурно-просвітницькими та мистецькими організаціями, науковцями, вищими навчальними закладами. Створення спільних науково-дослідних і вищих навчальних закладів.

Особливе місце у транскордонному співробітництві повинна займати співпраця в освітній та науковій сфері, нові форми якої повинні бути органічно вписані у регіональні стратегії розвитку.

9. Охорона здоров'я. Розвиток прикордонного співробітництва у цій сфері повинен, передусім, вирішити проблеми медичного страхування на території прикордонного регіону і можливості отримання медичної допомоги незалежно від місця проживання та громадянства.

10. Покращення інформаційного забезпечення розвитку українсько-російської прикордонної співпраці. Воно повинне охопити: збір та обмін інформацією про економічний, науковий і культурний потенціал українських та російських прикордонних земель; випуск інформаційних довідників; обмін торговою та бізнесовою інформацією про підприємства, товариства фірми й комерційні центри, що розміщені на прикордонній території; розробку автоматизованих інформаційних систем, програмного забезпечення для підтримки та оновлення баз даних про сучасний стан прикордонних територій на основі спільних форматів даних і форматів обміну цими даними між українською та російською сторонами; всебічний обмін інформаційним матеріалом, методичною літературою, передача досвіду та навчання персоналу для роботи у структурах, які задіяні в міждержавних зв'язках.

Висновки. Питання конкурентоспроможності прикордонних регіонів відіграють важливу роль у сучасній регіональній політиці. Конкурентні переваги прикордонних регіонів багато в чому визначаються історико-культурними передумовами розвитку регіонів і сприяють значному розширенню ринків збуту, підвищенню транзитних перспектив. Запропоновані шляхи підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів України та Росії можуть сприяти також посиленню прикордонного співробітництва і загального соціально-економічного стану регіонів.

Література:

1. Porter Michael E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors / Porter Michael E. – New York: The Free Press, 1980. – 264 p.

2. Samuelson P.A. Protection and Real Wages / Stolper W.F., Samuelson P.A. // Review of Economic Studies. – 1941. – 9. – November. – P. 58-73.
3. Беленький П.Ю. Конкурентність на транскордонних ринках / П.Ю. Беленький, Н.А. Мікула, Є.Е. Матвеев. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005. – 214 с.
4. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович – монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.
5. Голиков А.П. Стратегия регионального развития: европейский контекст / А.П. Голиков, Н.А. Казакова – монографія. – Х.: Экограф, 2008. – 180 с.
6. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення / Л.Л. Ковальська – монографія. – Луцьк: Надстиря, 2007. – 420 с.
7. Позняк С.В. Конкурентні переваги і конкурентноздатність / С.В. Позняк // Стратегія економічного розвитку України: [наук. зб. / голов. ред. О.П. Степанов]. – К.: КНЕУ, 2001. - С. 77-84.
8. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку / Студенніков І. // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; за ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2000. – С.138-167.
9. Державний комітет статистики України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/.
10. Федеральная служба государственной статистики/ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.gks.ru/.

Досліджено конкурентоспроможність прикордонних регіонів Росії та України. Запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності україно-російського прикордоння.

Ключові слова: конкурентні переваги, прикордонний регіон, конкурентоспроможність.

КОНКУРЕНТНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА РЕГИОНОВ УКРАИНО-РОССИЙСКОГО ПОРУБЕЖЬЯ

Ханова О.В., к. г. н., доцент

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Исследована конкурентоспособность приграничных регионов России и Украины. Предложены пути повышения конкурентоспособности украино-российского пограничья.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, приграничный регион, конкурентоспособность.

COMPETITIVE ADVANTAGES OF UKRAINIAN-RUSSIAN TRANSBOUNDARY REGIONS

Khanova O.V., PhD (Geography), lecturer

V.N. Karazin Kharkiv National University

Investigated the competitiveness of the border regions of Russia and Ukraine. The ways of improving the competitiveness of the Ukrainian-Russian borderland.

Key words: competitive advantage, the border region, competitiveness.

Надійшла до редколегії 13.02.2013 р.

© Ханова О.В., 2013 р.